

758505

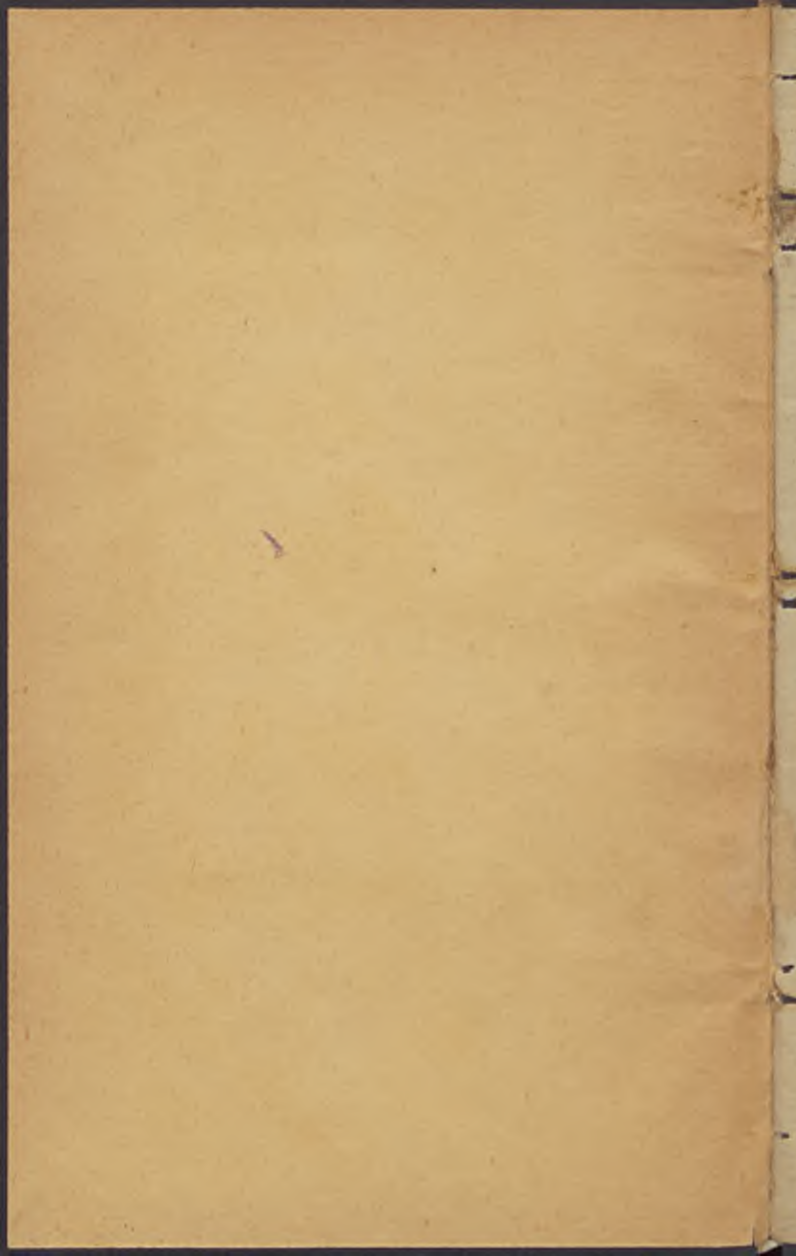
CSOKONAI M.

AMARILLIS

Pest 1803

AMARYLLIS.

IDYLLIUM

SCHRAUD KIR. TANÁTSOSNÉ'

HALÁLÁRA.

CSOKONAI MIHÁLY

ÁLTAL. CSORNA

PESTEN,
TRATTNER MÁTYÁS BÖTŰVEL.

1803.

Prima Syracosio dignata est ludere versu
Nostra, nec erubuit silvas habitare Thalia.

VIRGILIUS.

A' lázzadó érzések és indulatok vagy a' *barbarismus*nak (következései, vagy a' *luxus*nak. A' Természetben, és a' szelíd érzésben való gyönyörködés a' józan *culturának* jelensége! — A' ki egy éneklő madarat, egy kinyílt virágot, vagy egy ártatlan és szép gyermeket lát, és ezekre a' szívét repesésben érezi, abban az Émberiség ki is van már fejtve, el sints temetve. — Illyen *Character* kell arra, hogy valaki kedvelhesse az *IDYLLIUMOT*.

Most szerentséltetem először Múzsámat a' pásztori *Poesis*ban. Ketséges voltam Elsőzülottemnek szerentséje felől, és ezen az okon nem is bátorkodtam azt a' Versmértékkel megszorítani.

Eredeti Magyar példa előttem nem volt, a' mellyet követésre felvehettem volna. Mert a' *Gr. Zrinyi Miklós' Violántillája*, és a' *Faludi Ferentz' Pásztori Énekei* sok magános szép Vonásaik mellett is, durvábbak, mintsem őket a' *Gessneri Században* mustrául lehetne felállítani. Ha ez az én első Próbám — nem Ménali vadolajágkoszorút — hanem csak bátorító szíves biztatást nyerhet is magának Magyarimtól: ösztön lefesz nékem, hogy Lantomat ollykor ollykor meghagyván ereszkedni, Zabszársípommal tanútsam

ekhözni tölgyes érdeinket; és akkor ta-
lám — bizonyos tekintetben — jussom
lesz az *Andesi Pásztorral* elmondani: *Prima Syracosio* —

Ez az első Idylliumom alkalmatosság-
ra készüle. Nem azért, mintha az Alle-
góriás Eclogáknak barátja volnék; hanem
azért, mivel a' történet Idylliumos érzésekbe
hozott, 's eszembe jutott *Pópénak* Daphne
nevű téli Eclogája, mellyet Mad. Tempest-
nek halálára szerzett. — A' történet ez:

Amaryllis, az az, Kir. Tanács. és Magy.
Orsz. Fő Orvosának, SCHRAUD Úrnak,
ki itt *Milon* név alatt jön elő, a' Felesé-
ge, Debretzeni Patikárius ZEININGER
Úrnak, a' kit *Thyrsis* név alatt beszéll-
tetek, a' Leánya Városunkban az ó esz-
tendő végén meghalálozott. Én (*Melitesz*)
éppen a' temetés' napján érkeztem haza fa-
luról; 's még azon friss mezei képzelődé-
semben mertem *Pásztorálra* botsátkozni.

A' ki Mílonnak *Melitesz*hez való inté-
sét felyül ítéli lenni a' Pásztori gondol-
kodás' modján, annak ezt a' kettőt jut-
tatom eszébe. 1) Enyhítődik ez a' *Del-
phisi sugarlással*, 's azzal, hogy *Milon*
tudja az Egiek' tanácsát, 's a' t. 2) Il-
letlennek tartottam egy nagy Philosophust
vígasztalni, 's ezen okon az ő szájába ad-
tam azt, mint *Phoebus Főpapjának*; a'
mit én kívántam volna mondani — köz
pásztor: mert több nem is vagyok. Ez-
zel zárom bé mondanivalómat.

Debretzenben Jan. 8. Nap 1804.

AMARYLLIS

THYRSIS, MILON, MELITESZ.

Thyrsis.

MELLY szomorú éjtszaka ez! (1)
köddel borúlva, és hideg fellegekkel!
Óh, Mílon, mint egygyez ennek képe
az én méltó bánatommal!

Mílon. A' szelíd Hold elhalványodott,
mint az én életemnek áldott fényje, és
ímé egészen eltűnék, mint az én örömöm.
Botsáss meg, Atya! hogy nem vigasztal-
hatlak, botsáss meg méltó bánatomnak.

Thyrsis. Jó volt Ő — a' ki itt fek-
szik — jó volt Amaryllis mint a' boron-
gótlan Ég, 's nyájas mint az innepi Haj-
nal. Megérdemli Ő a' mi könnyűinket e'
Cyprusok' barna zöldje alatt.

Mílon. Az ő szíve jutalmam volt né-
kem a' Menynyeiektől. Fogadjátok el hü-

(1) A' temetés napját, az az Dec. 31-dik
1802. követő Éj; mellynek természeti jelené-
se itt a' valóság után van festve.

vös éjjeli párák az én sohajtásimat itt e' gyászos Kápolnánál.

Thyrsis. Tizenhatzor (2) zöldültek ki kertemben Apollónak orvosló füvei, míg Amaryllis az én nevelésem alatt: annyi tavaszon adtam hálákat ő érette a' Földfelletieknek. Első tavaszán életének annyit ígért, a' mennyit a' tizenhatodikban benne találtunk, és ez utólsón is olly kellemetes volt, mint az elsőn. Ollyan tisztán adtam az ő Lelkét a' te birtokodba, a' millyen tisztán vettem azt az Égiek' kezéből.

Milon. És a' millyen tisztán szállott az ismét vissza a' tsillagokra. Tizennégy tél dulta el a' tizennégy nyárnak ékességét: és a' mi életünk mégis szakadatlanúl tavaszlott. Amaryllis jó lelke sem nem érzett, sem nem szerzett homályt, vagy fergeteget.

Thyrsis. Édes dísze az én kertemnek!

(2) Zeininger Anna, férjhez ment Jún. 15-dik napj. 1788-dik Eszt. született Május 11-dik napján 1772-dik Eszt.

úgy virítál te mint a' Májusi Rózsa, (3) nem érhetted az Őszt; 's úgy hervadál el, mint ama' Rózsa (4), melly sárga mint a' Nártzis, és balzsamos mint a' Viola. A' halál' színe alól is illatozott Virtusod.

Milon. Boldog Lakossai a' virtusok' Másvilágának! Ha én azt mondom, hogy Amaryllist szeretem, hidjétek el azt Mílonnak, 's ha azt mondom, hogy fáznom ötet, ne légyetek reám nehezteléssel. Szánom ötet, és irígylem néktek az ő társaságát. — Óh adjátok vissza nékem ötet, vagy hívjatok engem is örök Lugassaitokba! Amaryllistól függ, hol légyen a' Paraditsom.

Thyrsis. Tartóztasd panaszidat, tartóztasd, Appollónak kedvese! — Mikor már az ő szeme a' tsillagokon függött, 's tsendes lelke ajakának partján ebegett, — óh Istenek! hogy' húnyik el a' Jámbor! — „Én halok, ezt mondá, Mí-

(3) Már itt akár a' *R. Cinnamomea*, akár a' *R. Damascena* értetődjék mind egy, mert a' Rózsák többnyire Májusban virágzanak, kivéven a' hónapos Rózsát, *R. omnium Calendarum*. (4) *Rósa lutea*. Sárga Rózsa.

„lon! berkeinkben virágzott szövetségünk ;
 „de amott — oda fenn — az Istenek
 „között szedjük majd gyümöltseit. Óh
 „Mílon! Óh jó Atya! Istenhozzátok’ —
 „szeresetek, túl is a’ síron ; mint én is
 „szeretlek, a’ síron túl is. Istenhozzátok!
 „— már — már — halok . . . “ Alig
 mondá, ’s elszunnyadott — örökre el-
 szunnyadott. — Ez atyai ujjak — ezek
 fogták bé félig lezártt szemeit, ’s óh Mí-
 lon! hidegebbek voltak ezek, mint az
 elszunnyadttnak ortzái. — Lelkem’ fele!
 Amaryllisom! Akkor úgy álltam feletted
 mint egy kő: most sírathatlak legelőször.

Mílon. Sírhatfz Atya! sírjál is, és hul-
 lafz könyűket: ha kifakadhat, tágúl a’
 fájdalom. Boldog vagy, hogy sírhatfz, ’s
 még boldogabb, hogy szemeiddel merít-
 hetted bútsúzó lélekzetét. A’ kő-egék mind
 a’ kettőt megtagadták én tőlem, ’s ezzel az
 én keserűségemnek kelyhét egészen meg-
 töltötték. — (5) Mit ér nékem, Délus-

(5) T. Cons. Schraud Úr, sem beteg ágya,
 sém koporsója mellett nem lehetett jelen az
 Afzszonyrak Debretzenben.

nak sárga Istene! (6) mit ér nekem a' te gyógyító hatalmad, mellyet nekem adtál: ha, midőn szívemnek egyik fele a' bú, és nyavalyák között sorvad, akkor a' másik fele a' halálnak keze közt enyészik el, 's egyikén sem segíthetek? — óh Végezés! óh te erősebb a' füvek' seregénél, 's keményebb mint a' világgal egyhasi kövek!

Thyrsis. Ki gyűjtött öszve több füveit Appollónak nálamnál? A' rózsa színű Horák (7) kertembe rakták vala a' Tengeren túl lévő két világnak termésit, mind onnan, ahol a' Nap' Lovai felkelőre legelnek; mind, ahol sűgározó szűgyöket nyugtatják meg a' partokon. Mit értem velek? látta a' Halál őket, 's gúnyoló fogait rájuk vigyorítá. — A' hűséges Daphnis is (8) Arkadiának orvosa, kit Apolló olly igen szeret, 's az arany Egésség nyomban szokott kísérni — ama' hűséges Daph-

(6) A' mythusokra való tzélozásokat itt nem lehet hofszan elbeszélni; itt Apolló értetik, ki az orvoslásnak is Istene.

(7) A' Hórák, vagy órák a' napnak (időnek) Nymphái.

(8) M. Dr. és Debretzen' városának Rend.

nis is kéntelen volt engedni a' végezésnek. Könyűkkel kísérte hideg sírjába Amaryllist: egyebet már nem tehetett. Jó szíven a' végezés, és a' halál nem vehettek diadalmat! — —

De ki az, a' ki néma Lantjával felénk közelít az éjnek homályában?

Milon. Melitefz ő, ha jól jut eszembe, Arkádiának Lantosa. Vígán láttam őtet egyébkor; most setét gond ül a' homlokán, mint az elesveledett holló a' nyírfának síma fejérén.

Thyrsis. Mondj éneket vidékünknek Páfsztorra! mondj bús éneket a' szomorodtaknak. A' bús ének kedvelteti a' bűt. — E' sírhalom, 's a' mit ebbe takartunk, nem méltatlan tárgy lesz a' te Énekedre.

Melitefz. Az én Lantom még nem zendült meg méltatlanra. Vajha e' méltót is énekelhetném! De — Arkádiának emberi! az én húrjaim talán nem is ekhóztaták többé a' ti halmaitokat.

Milon. Vétkes fogadástétel rád nézve,

Physicusa Szent-Györgyi József Úr, ki a' beteg Consiliáriusnét curálta.

háladatlan Arkádiára nézve; mi ránk nézve pedig érzéketlen. (9)

Melitesz. Volt az idő, mellyben az én Dalom is vígan zengett a' hegyekben, 's magához tsalta a' Nimfákat, a' Zefireket és az Ekhót. Tavasz — öröknek látfzó tavasz vonta fel sátorát körülöttem; alattam virágok nyíltak; felettem az Ég mosolygott; Paraditsom nyúlt el előttem, 's annak Királynéja maga kínált az örömmel, az ifjúsággal, önnön magával. Tudtam érezni, tudtam boldog lenni, tudtam *Lillát* szeretni: most, ah! most nem tudok fájdalmimmal bírni.

A' setéség az én sétáló lugasom, és az én hajnalom az éjféli: még a' Holdat sem tűrhetem, ha nagyon tiszta, inkább alszom addig nagyravágyó világánál. A' sírhalmot tsókolom, és a' Cyprusfákat jól esik nékem ölelnem; jól esik, ha myrtus

(9) Debretzen vidékét, 's a' lapályos marhatartó Alföldet itt is Arcadiának nevezem, mint már másutt is az Odáimban, p. o. **GRSZÉCHÉNYI** Fer. Ő Excellentiajához, kit alább, mint fő Pártfogómat, lakóhelyéről *Czenki Napnak* nevezék.

viselte homlokomon, ligeti Estikék (10) hervadoznak. Most az én képzelődésem setét, mint az égallyai felhők, mellyek a' leszálló napot elnyelik, és az én zengésem bús, mint azokban a távolról hallatkozó menydörgések, mellyekre a' Titán' lovai horkolnak; gondolatim kacskaringós villám farkok, mellyeknek rövid fényjek után még borzasztóbb az elsetétedés. Rettenetes Csend fekszi elpusztúlt világomat, mint a' föld indulástól öszvedült tartományt: és tsak a' Czenki Nap teheti jóltévő sugárával azt, ha ollykor egy bádgyadt Pacsirta zendül meg, vagy egy bokor halvány Viola keshed ki düledékimnek magános ormozatján.

Milon. Fija a' Pufztának! szavaidnál többet mond ábrázatod. Szeretlek, mert tudsz búsulni. A' magokon búsulni tudók nem gonoszok. De, midőn a' setét ködön kereftül olvasom csüggedésedet; megbotssás, ha féltelek. Az eltsüggedő Lélek, ha mást látszik is sajnálni, magán töprenkedik, és, ha a' szellők más felől kedvezőn

(10) *Hesperis tristis*. Linnei.

fúnának, aligha büfzkévé nem tudna lenni. — Végy részt a' magad', és a' más bánatiban: de jusson eszedbe, hogy felette kell lenned bajaidnak, felette magának a' Sírhalomnak! A' ki maga vesztén nevet, bolond az; a' ki a' másén tapsol, gonofz az: de a' ki magát elrontja, az is gonofz, és ha, másért rontja magát, gonofz is, bolond is. — Légy érzékeny, és erős: olvaszd öszve az állatot az Isten-
nel, 's úgy válik belőled egy nemes valóság, úgy leszel EMBER! (11)

Melitefz. Főpapja Phoebusnak egész tartományunkban! tudom, érted az Égiek' tanátsát; tudom, hogy a' titkok nintsenek rejtve előtted, és a' Delphisi sűgarlásból monddod azokat, a' mikkel inkább magadat kívánod felébbrefzteni.

Patarának Védistene a' hegyek' sűveit tenéked adta: nékem pedig a' lantot; hogy gyógyíts, és hogy daloljak. — Illő áldanunk az Éginek malasztját!

(11) Ennek a' vídításnak, 's a' Melitefz' előbbi csűggedésének poetai historiája van. Lásd: *Lilla, vagy az Érzékeny Dalok, Cs. V. M. által. Kassán. 1803. 12.*

Te a' Fekete Hegyekről, (12) és a' sár-
ga parlagokról, (13) túl üzéd a' gugás
halált (14), túl ama' nagy vízen, melly
ofztán megszűnik a' miénk lenni. Eddig
ő külön külön leselkedett; most táborral
járt, mint az Auróra útján a' Sáska. Te
gátat raktál néki, 's midőn ezt mondtad,
Ne menj tovább! visszsa hátrált, 's a' Szá-
vába fúlt. Én a' Tátrát ekhóztattam, a'
búza termő síkra ekhót kecsegtettem, a'
vad Bakonyt sohajtani, a' nagy vizet jaj-
gatódzni tanítottam, 's Bárdusa lettem az
Árpád örögjének. — Nem lettünk volna
e' jobb sorsra érdemesek?

Te híjába fárasztád tudományiddal az
Eskuláp' Attyát, az idvességes Kígyó

(12) A' Fekete Hegyek keresztül dőlnek
Slávonian.

(13) Itt értem a' Bácskasági homoktéreket.

(14) Czélozás van az 1795, 1796 Eszt. ha-
rapózni kezdett Pestisre, mellyet megszün-
tetett T. Cons. Schraud Úr. Lásd a' Munká-
jit e' czím alatt: *Geschichte der Pest in Sir-
mien. Pest. 1801. 2. Bænde 8. ísmét: Histo-
ria pestis Sirmiensis Annorum 1795 et 1796.
Jussu Regio scripsit Franc. Schraud. Budae.
1802. Tom. III. 4.*

a' rögökbe bújt előled: Én hasztalan esdeklem az Aonidák' barátjának, húrjaim a' siket Szépnek ingottak. Hogy' ne szomorkodnánk? — Nem azt mondhatom e' magam is néked, a' mivel előbb magad intettél?

Thyrsis. E' boldog Arkádiára, hol Faunusok is többen vannak, mint másutt göbolyök, e' zöld pufztára, melly néked lételt 's, a' mi Amaryllisunknak gyászhalmot adott, e' betses hamvakra — ez elmúltt gyászos esztendőre, 's a' jövőnek reménységére, — e' Cyprusfákra — e férji elmerülésre, 's ez Atyai könyűkre kérélek, éjnek Barátja, esméretlen Lantos! sőt Czenki Napodnak holdogító fényjére kényszerítlek! lármázd fel néma keservimet hazabéli zengzetteddel. Óh! kedves lesz az nékem, ha mindjárt rebegne is — kedves lesz az az én Amaryllisom' porainak.

Melitesz. Engedek, hogy is ne engednék, Nemes Pásztorok! a' ti únszolástoknak. Füzfa alatt nőtt az én Múzsám, nem diadalmi babérok (15) alatt: de a'

(15.) Hogy *Bábér* és *Laurus nobilis* Linn. mindegy másutt, megmutatom.

habokba forgó a' füzágokhoz is ragafzkodik. Saját szégyenemmel is munkálom' megelégedéseiteket.

Milon. Kezdd hát: az özvegyé lett Fülmile' dalja még édesebb.

Melitefz.

Ária.

Már karotok' kedvestekhez
Híjába terjesztitek.
Elment a' Mennyeiekhez.
Idövel ott lelitek.
Hervadásra dültt virága
E' halomba vesztegel:
De lelkének nyájassága
Most is rajtatok legel.

Sírjatok! óh méltó sírni;
Mert nem tsekély veszteség,
A' mit csak kevésnek bírni,
'S kevésbé hagyott az Eg.
Majd bútok' tágulásában
Mondjátok: „ O boldog már!
Partra jutott: e' pályában
Minket több több bánat vár. “

Thyrsis. Szerentsétlen esztendő! hal-
dokló karod ragadta el tőlem a' kedvelt-
tet. De ti szerentsés Cyprusok, kik ez
édes maradványt feditek, ez áldott tár-
gyát az én könyüimnek.

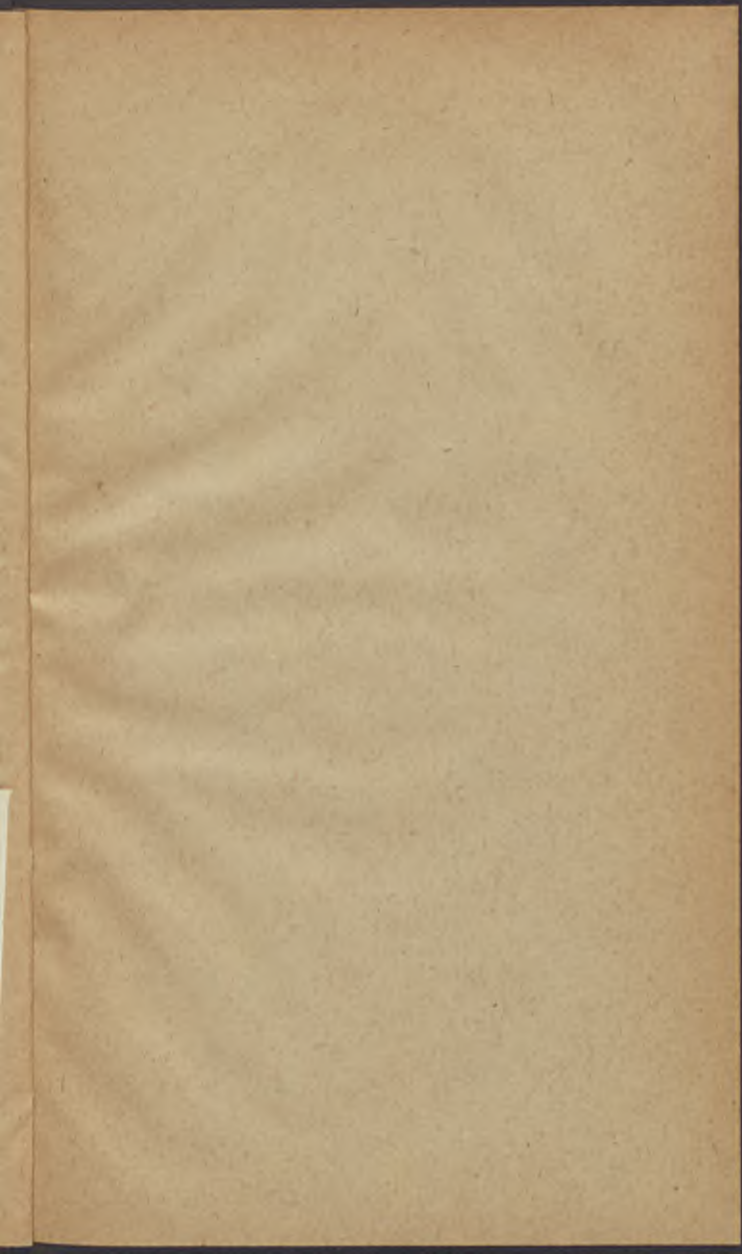
Milon. Szerentsés hantok! mellyekhez
ragad holtig az én szívem: szerentsés
hantok! megérdemlitek végcsókomat.

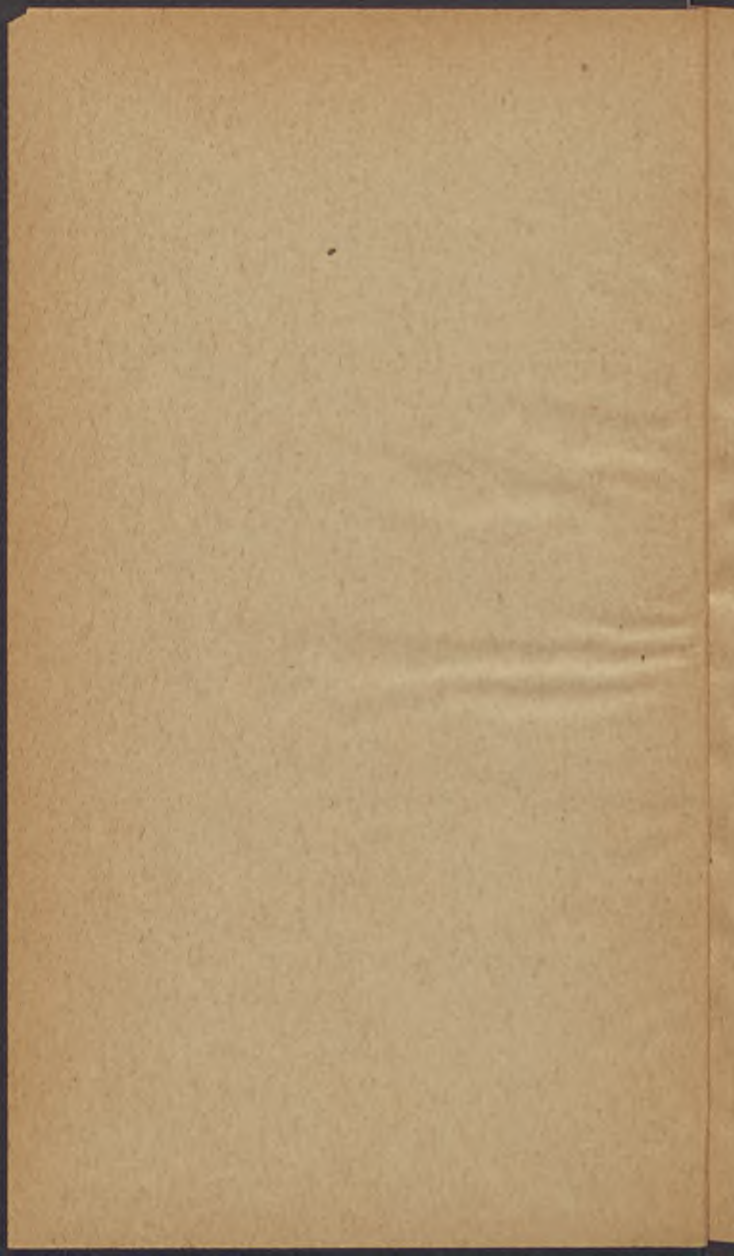
Melitefz. Boldogtalan szerentsék: mint
minden szerencse a' világon!

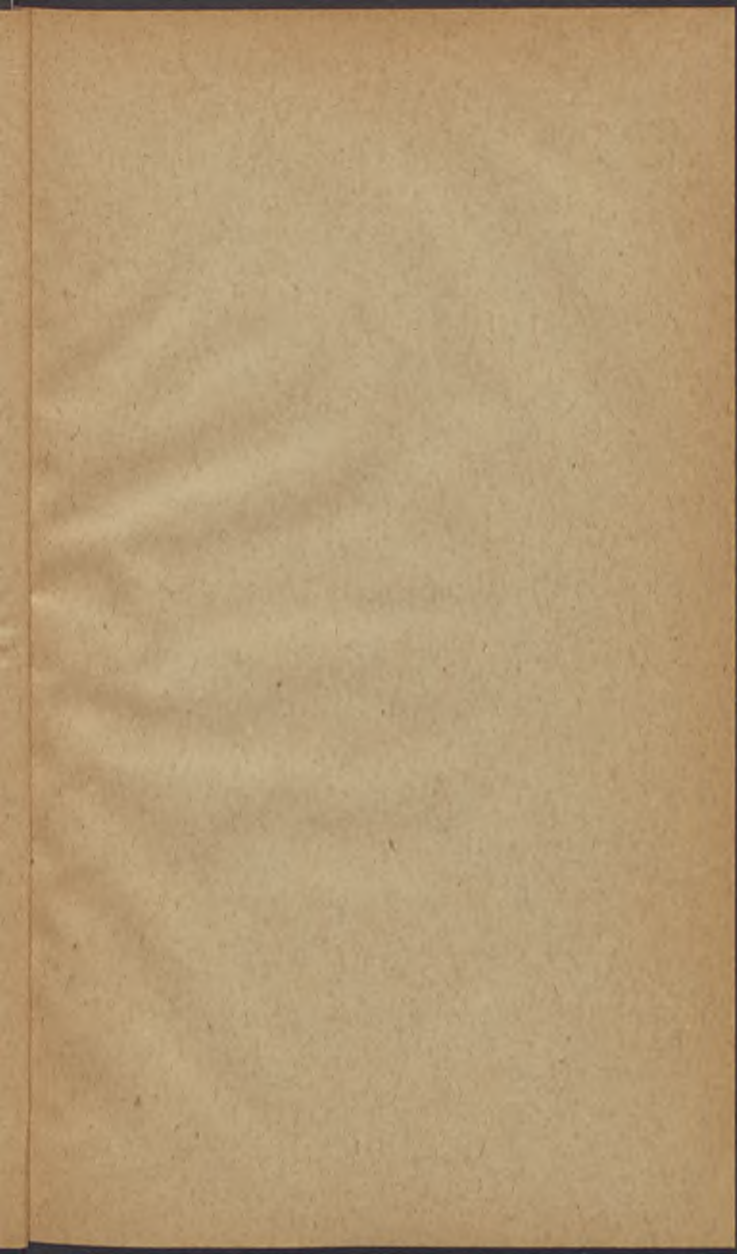
758505

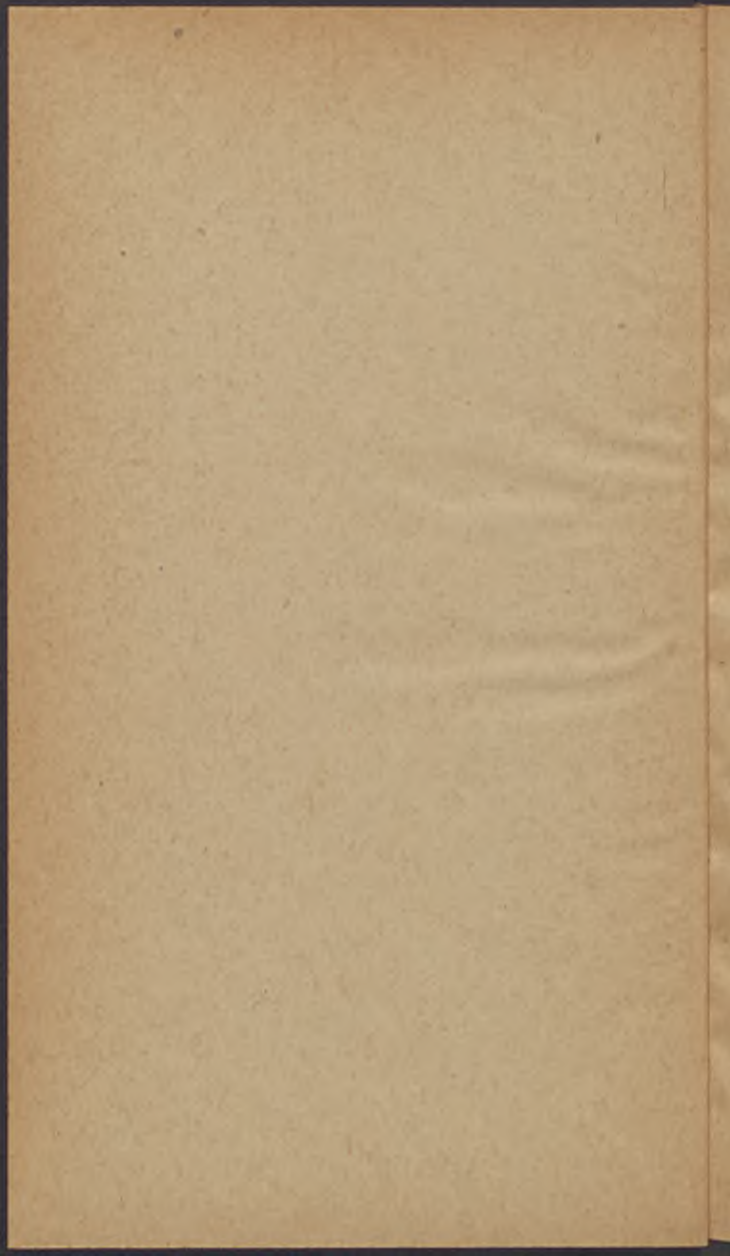
758505

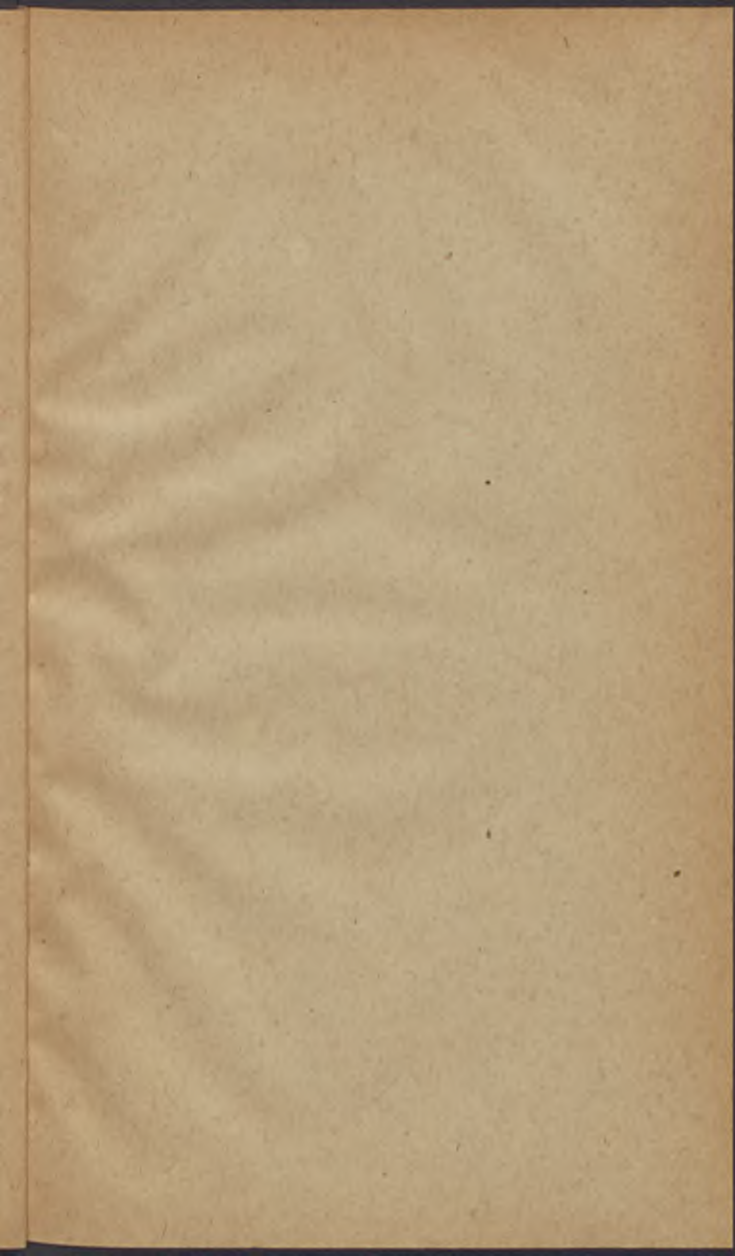
cccccc

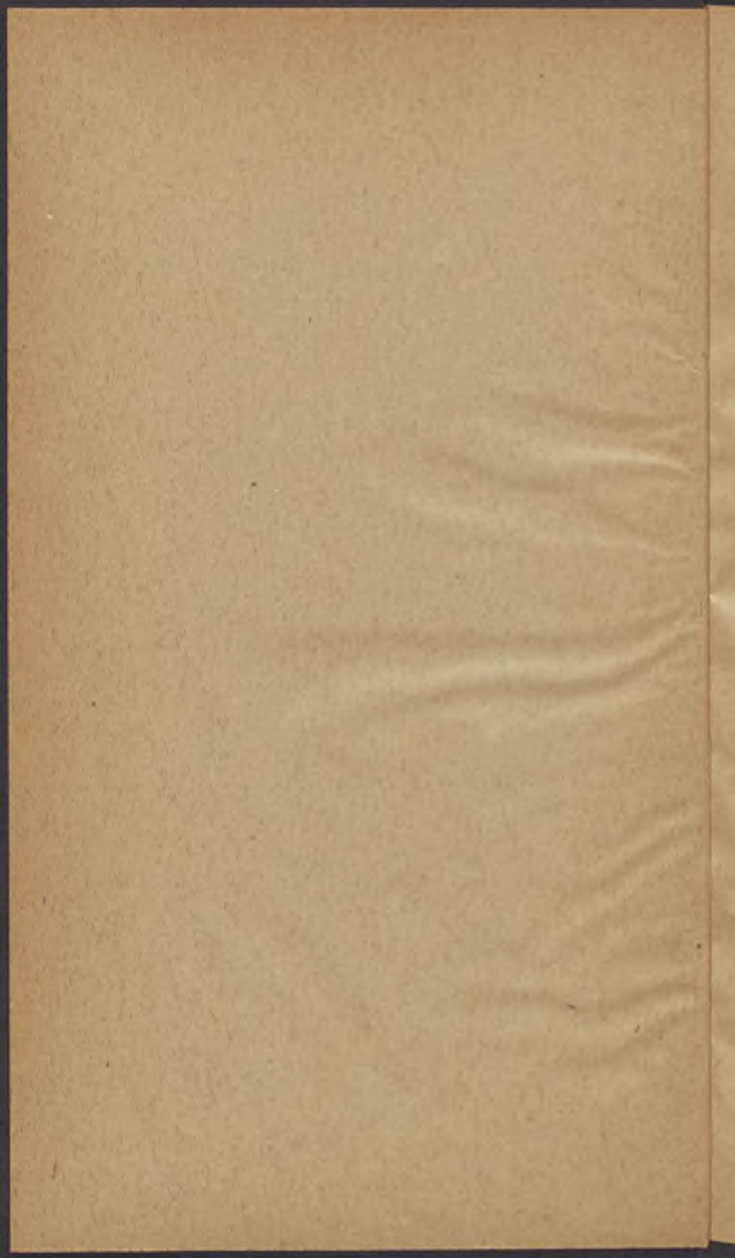

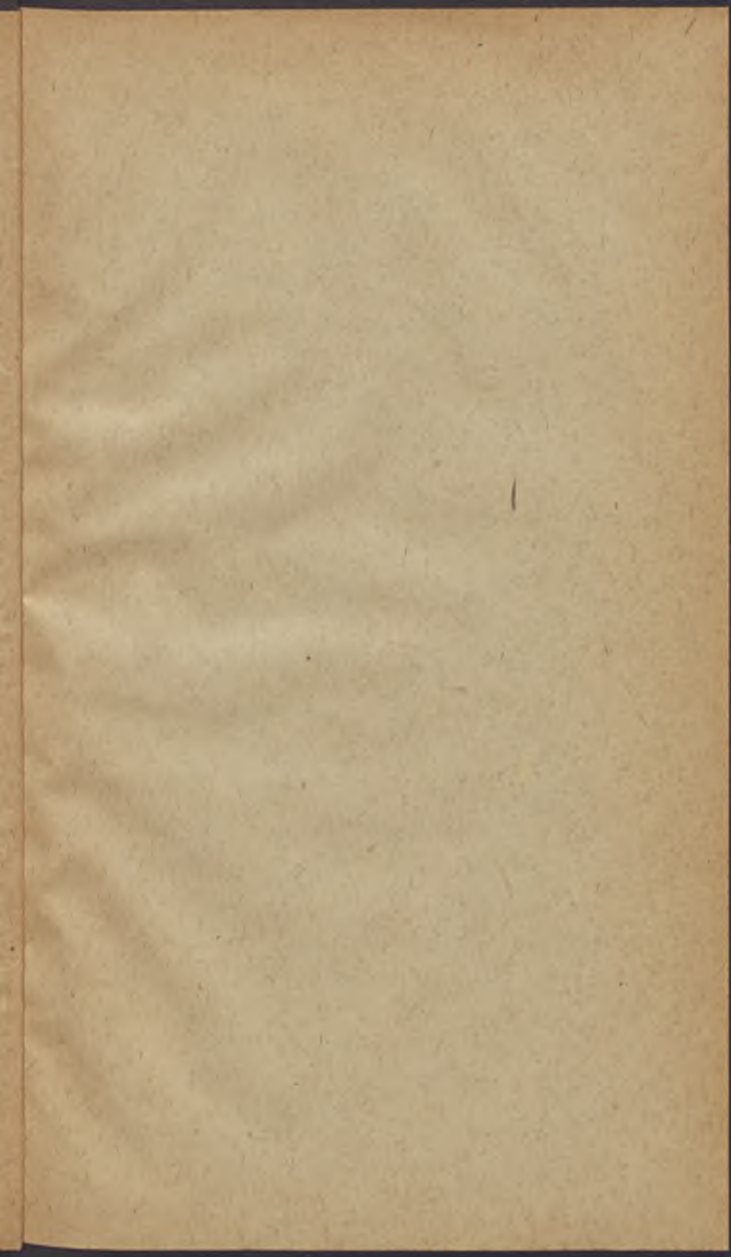

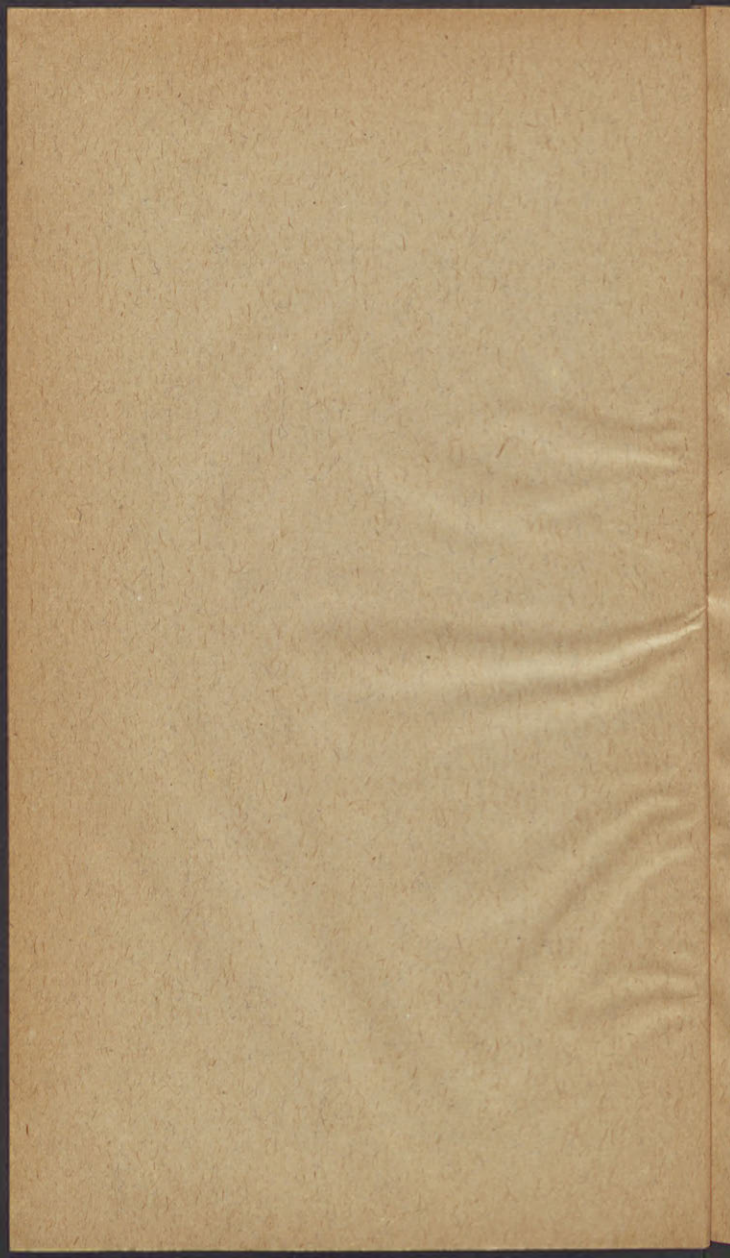

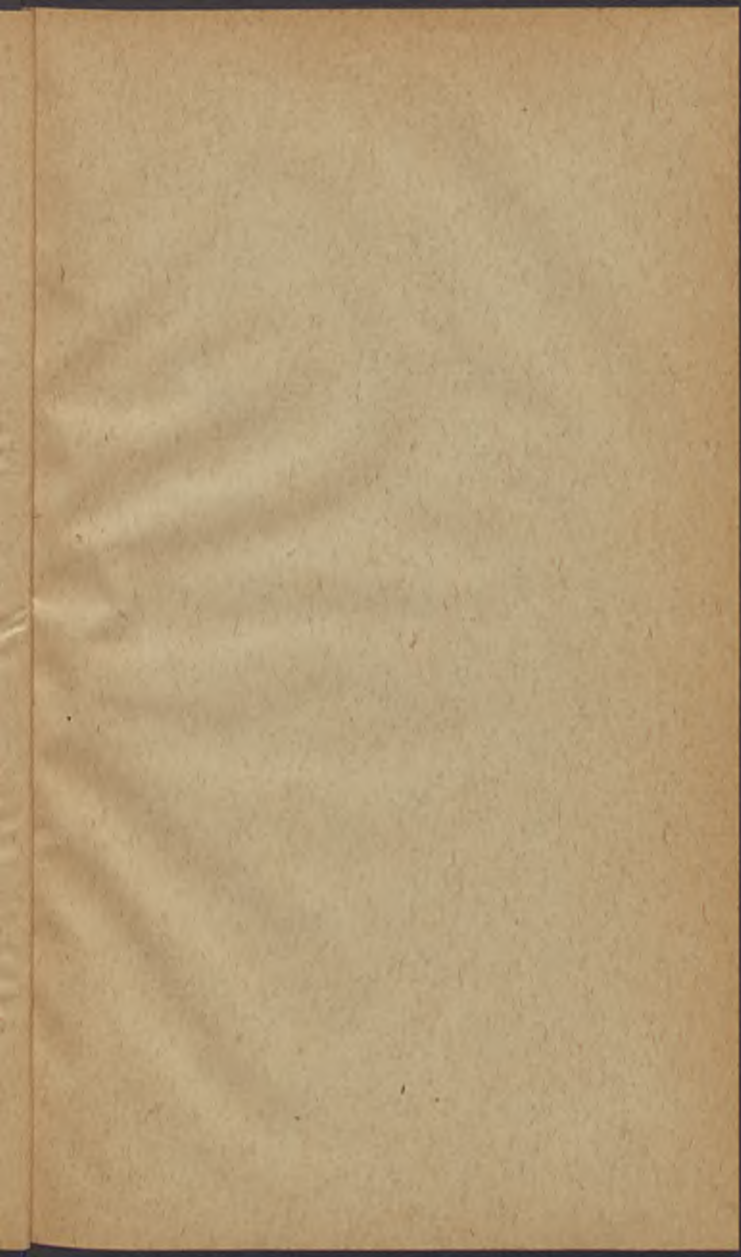

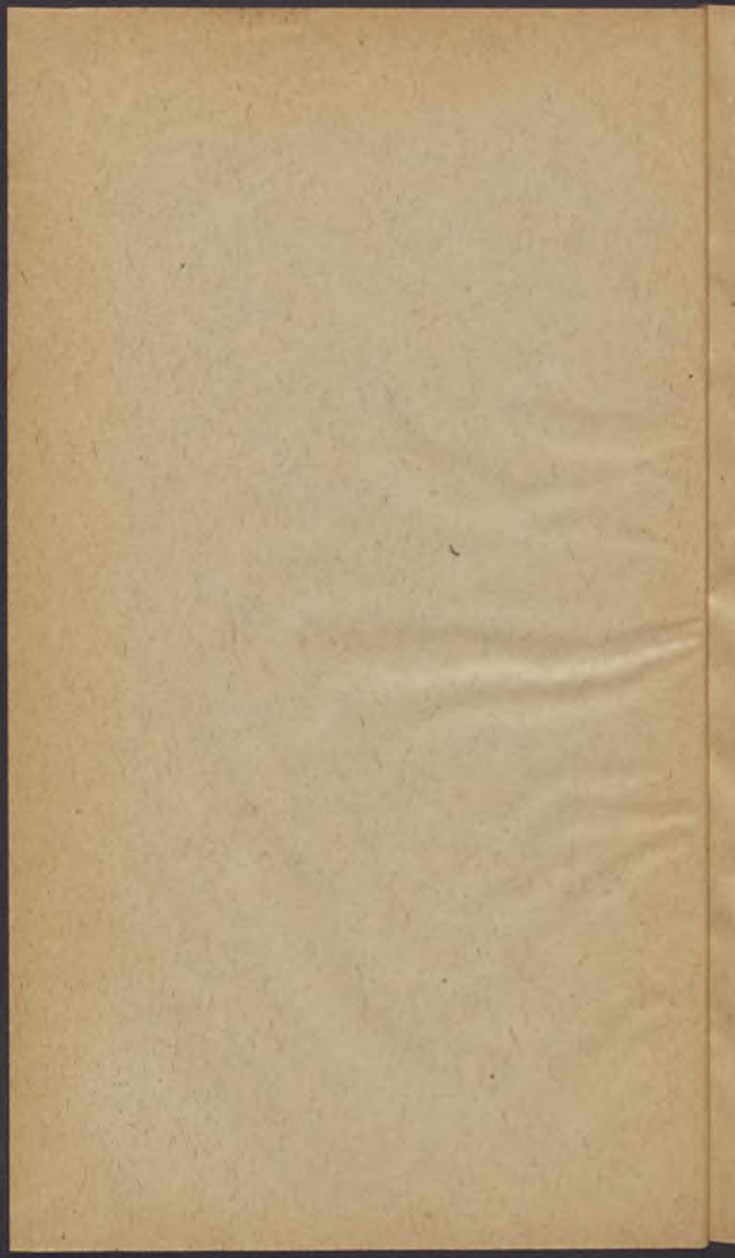

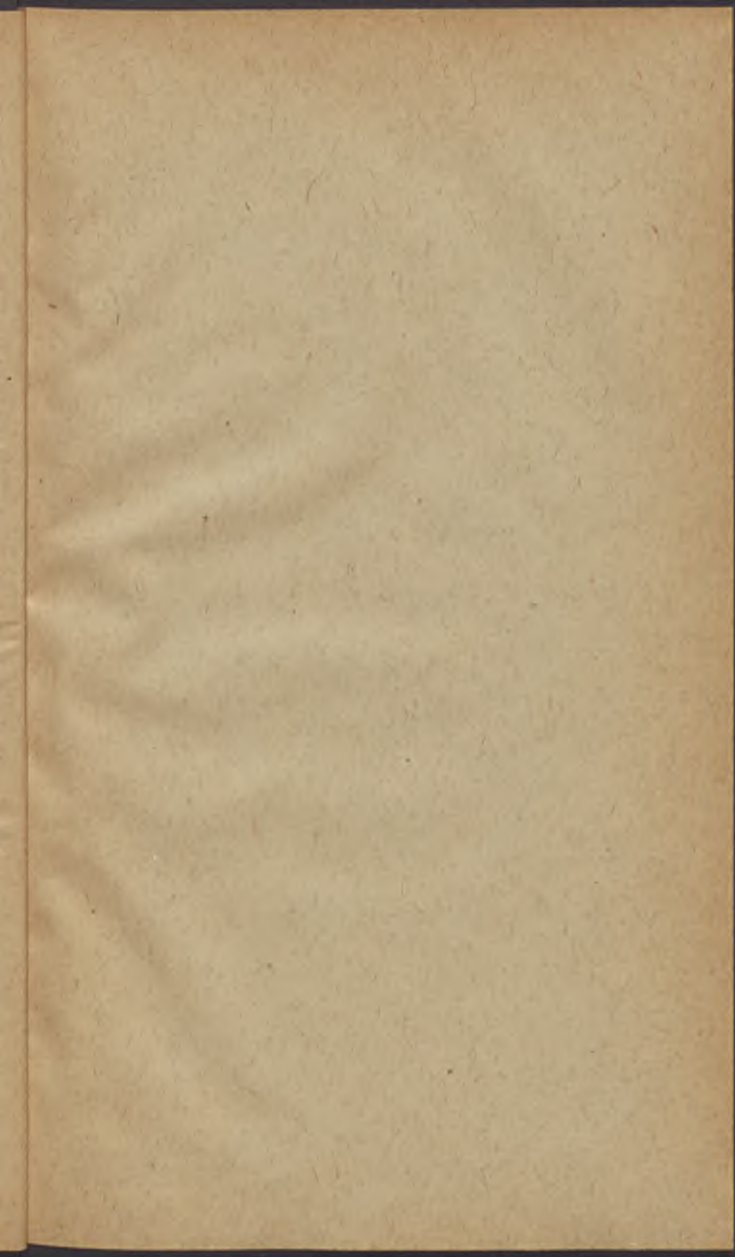

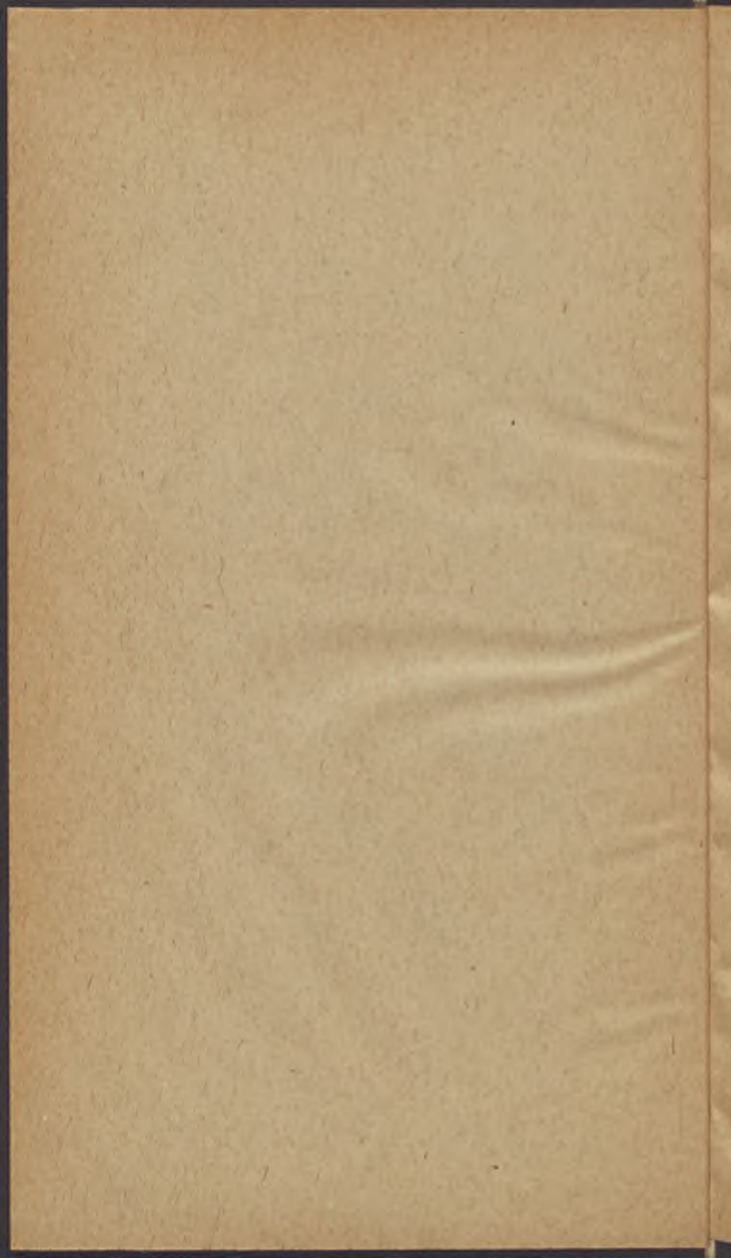

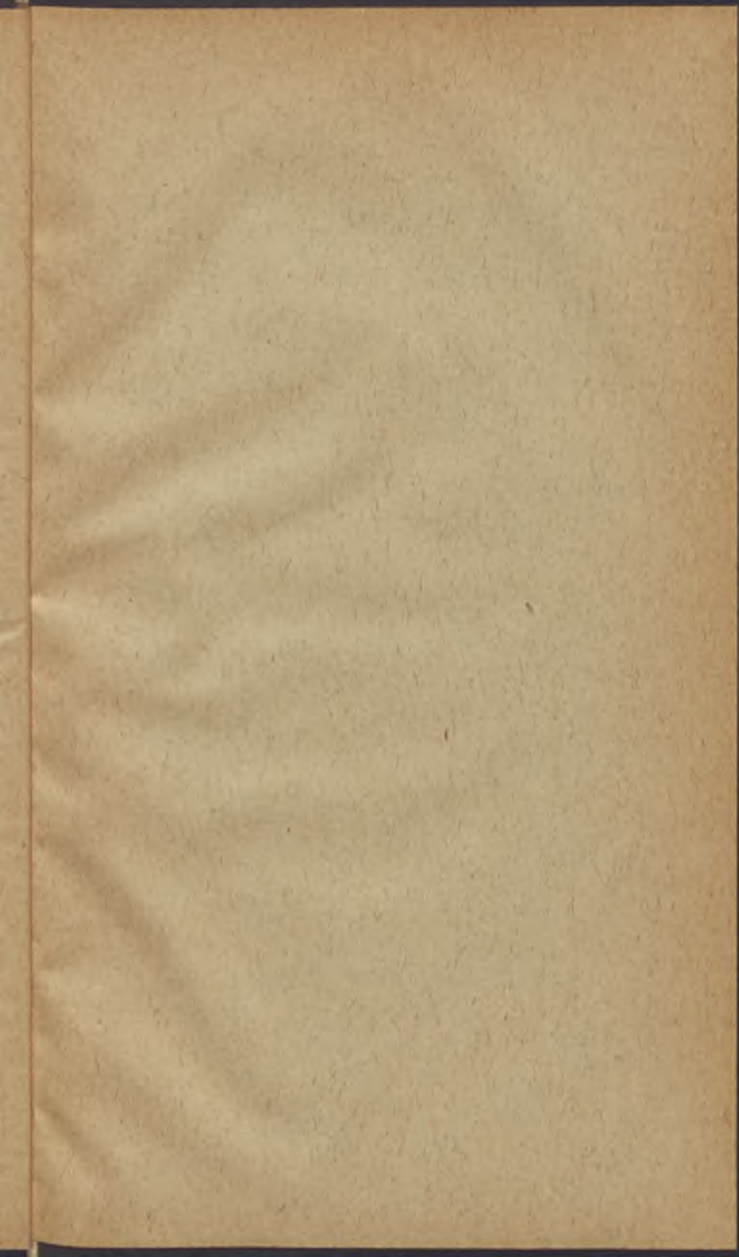

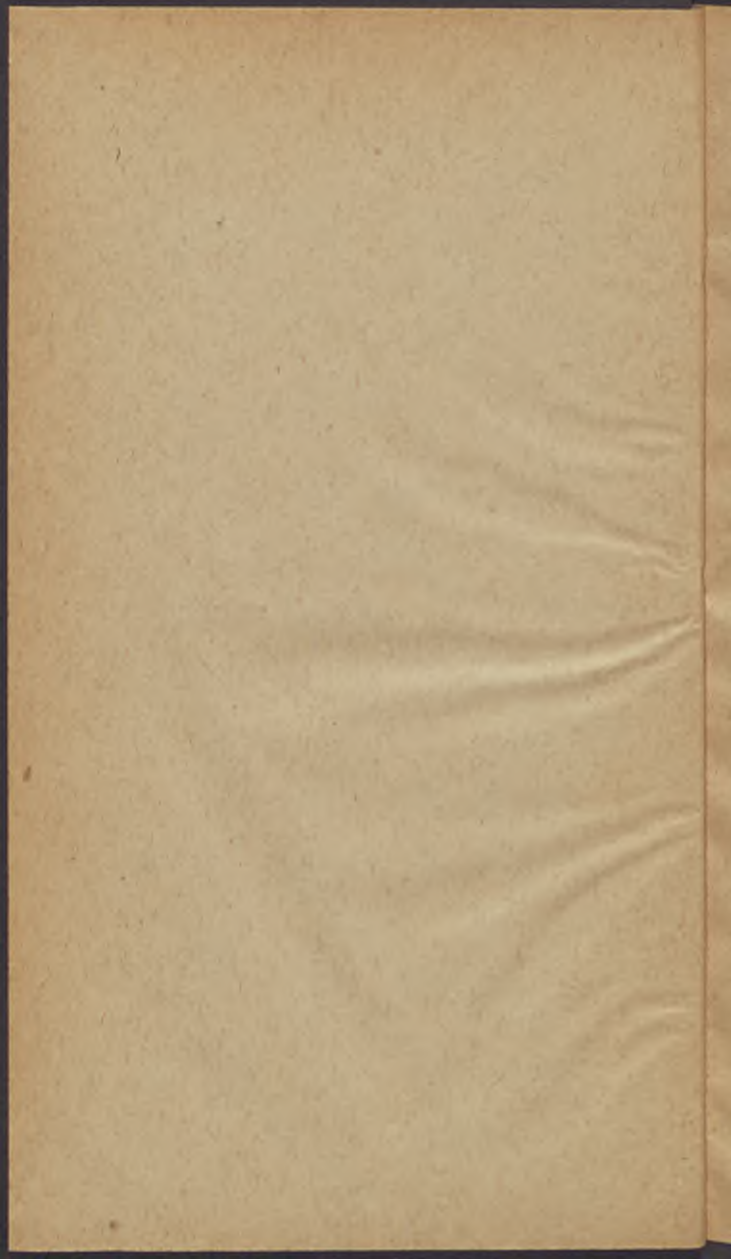

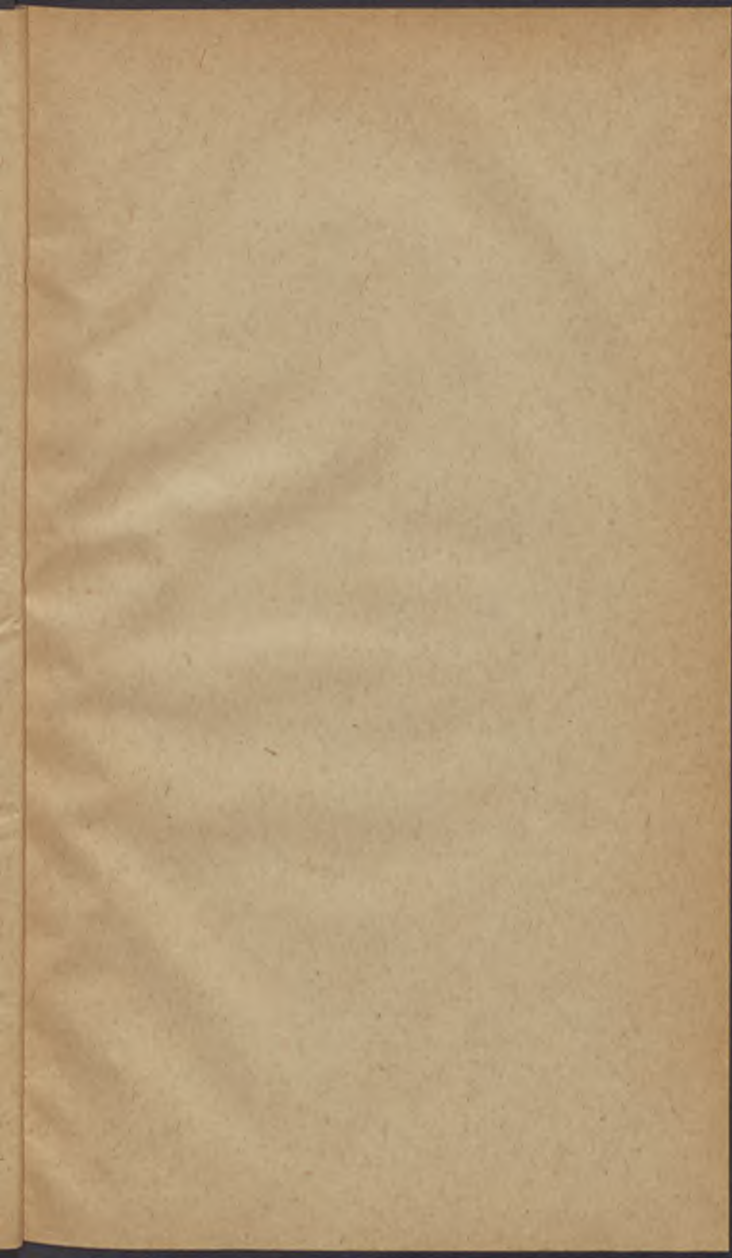

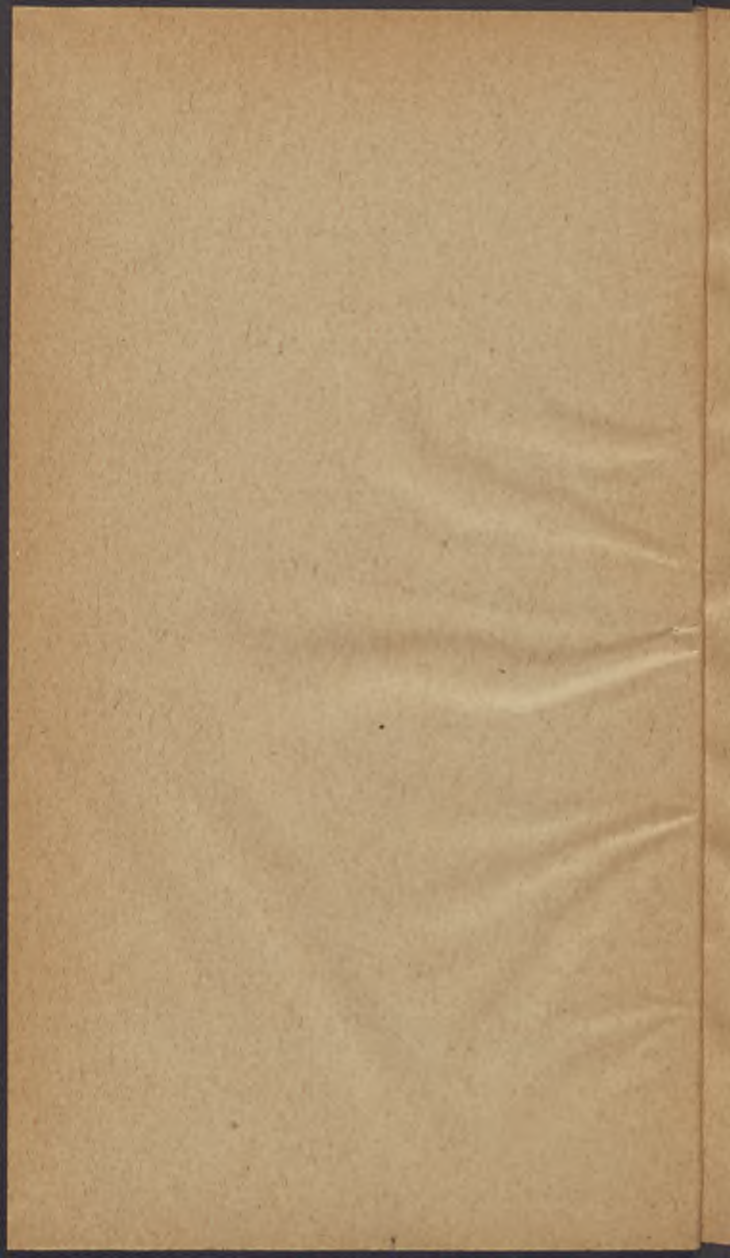

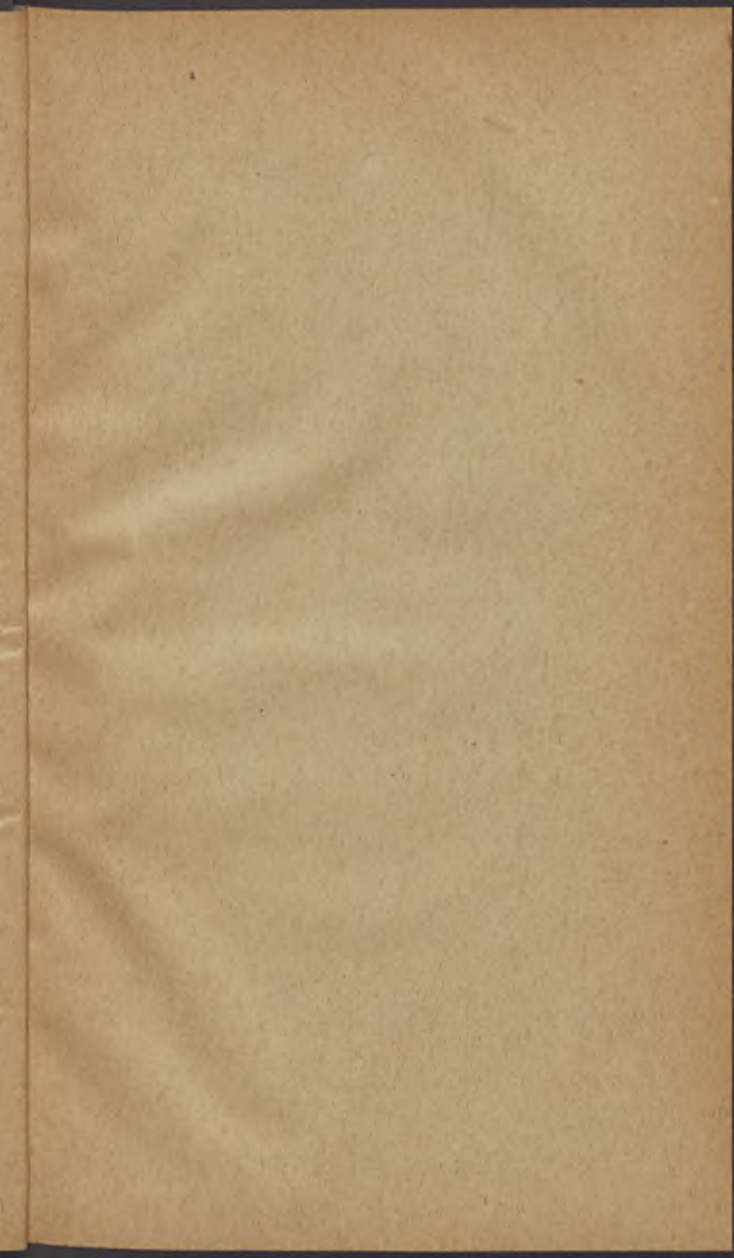

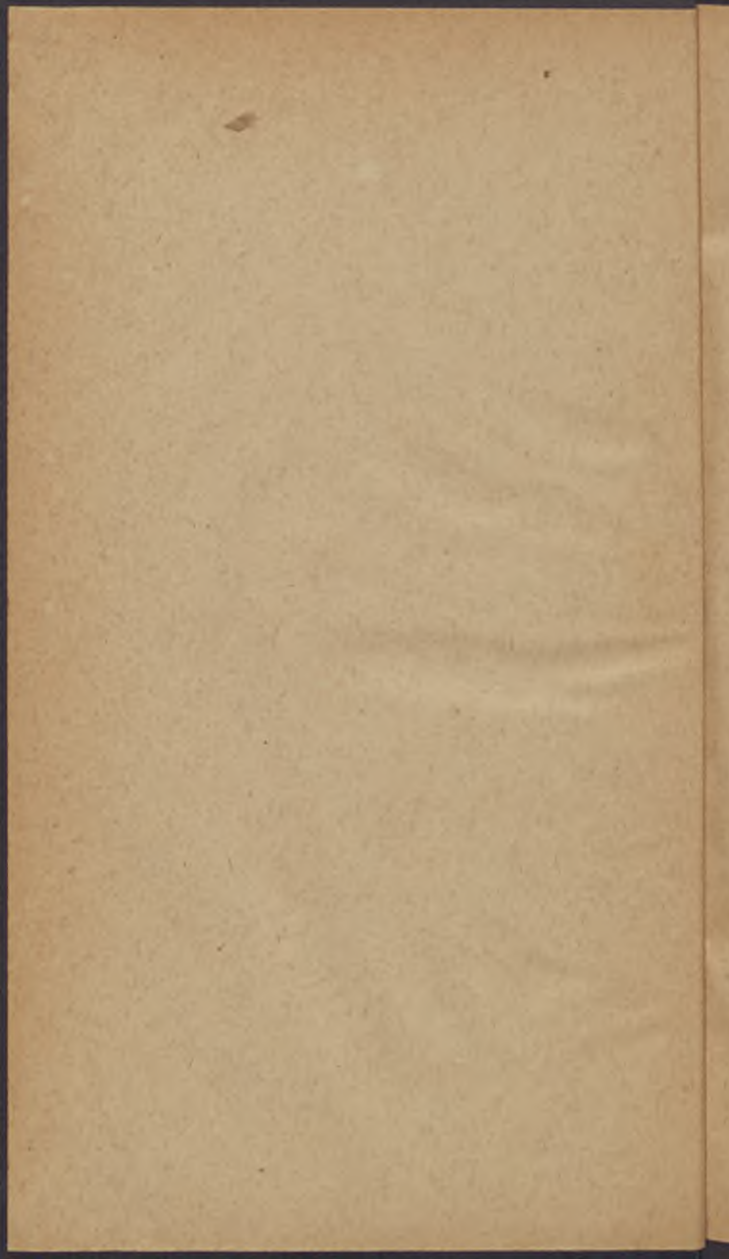

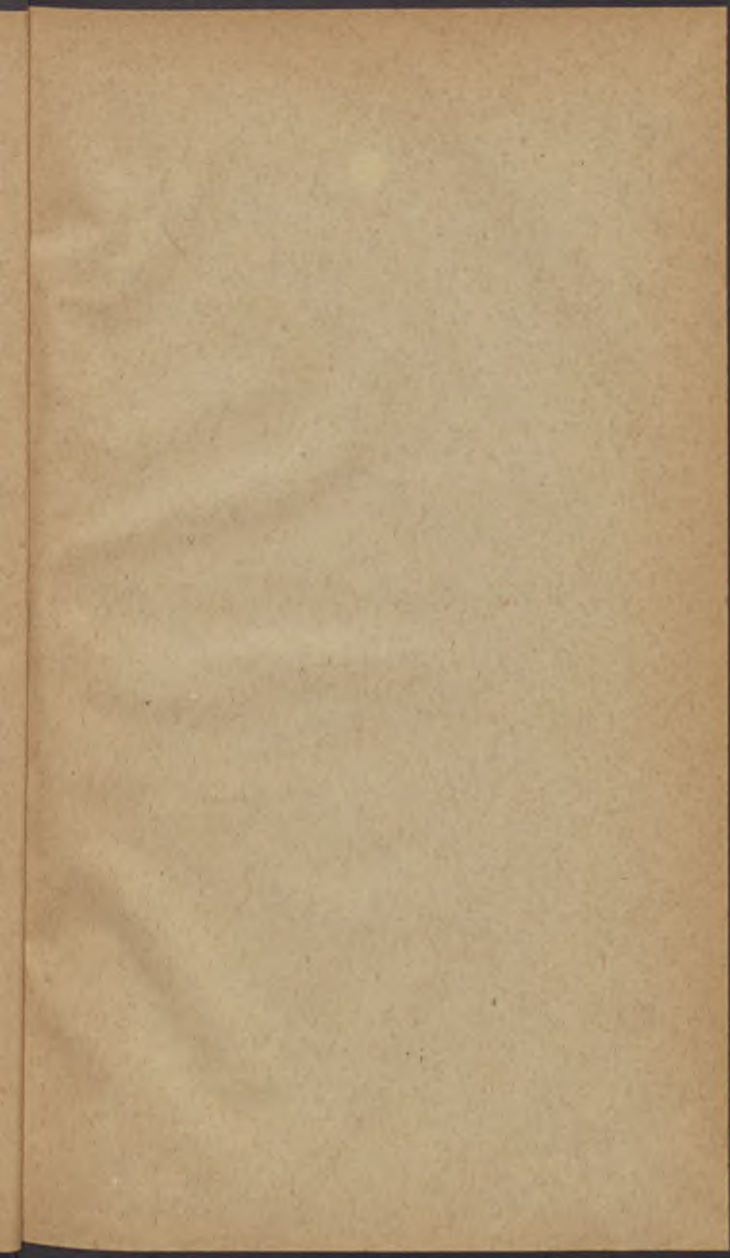

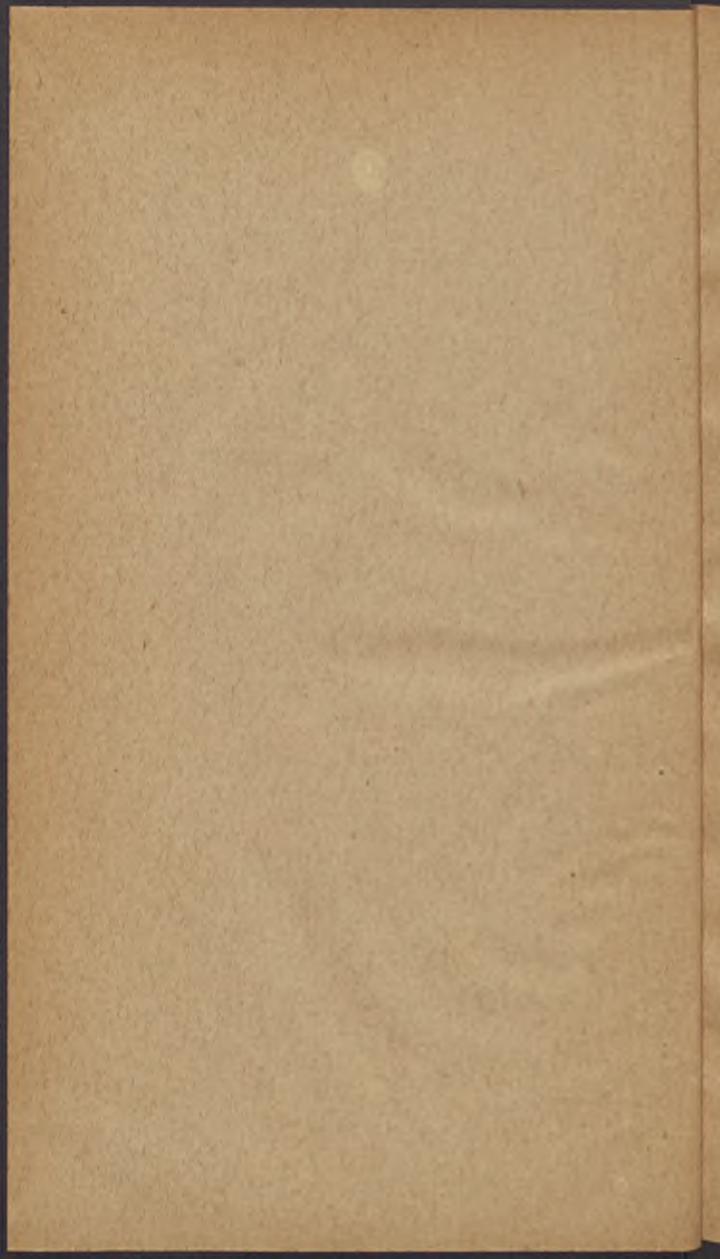

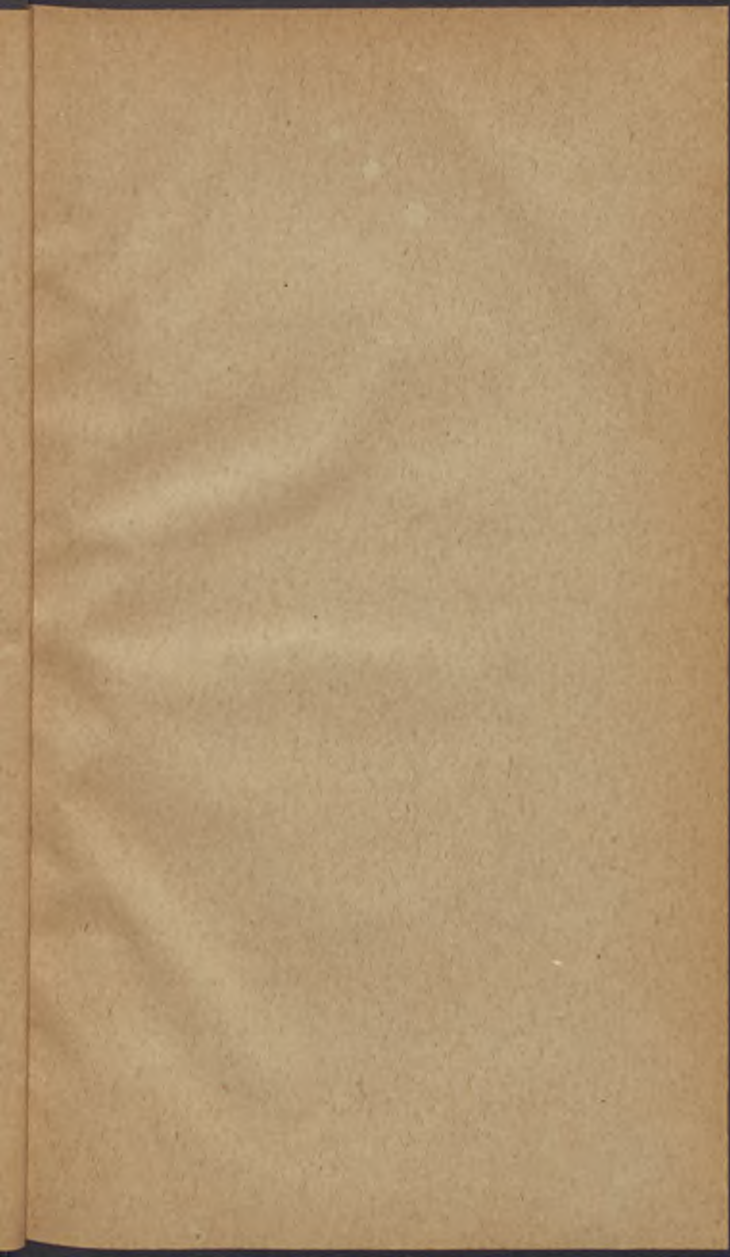

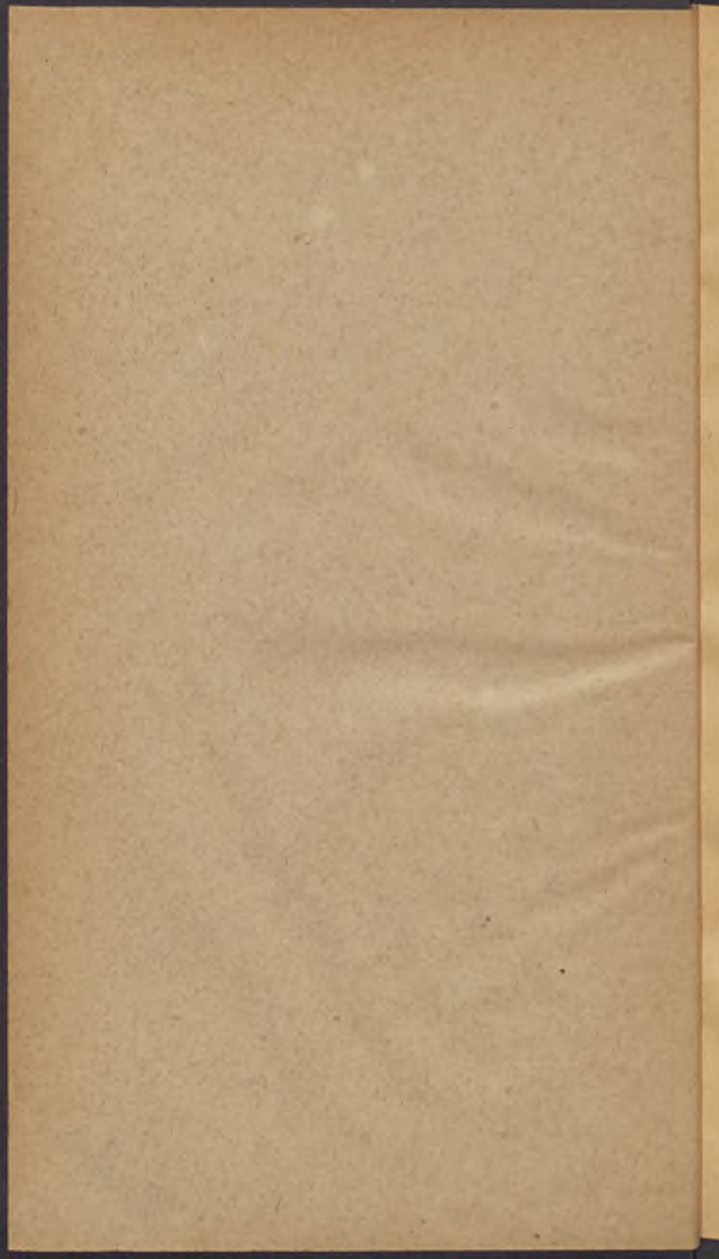

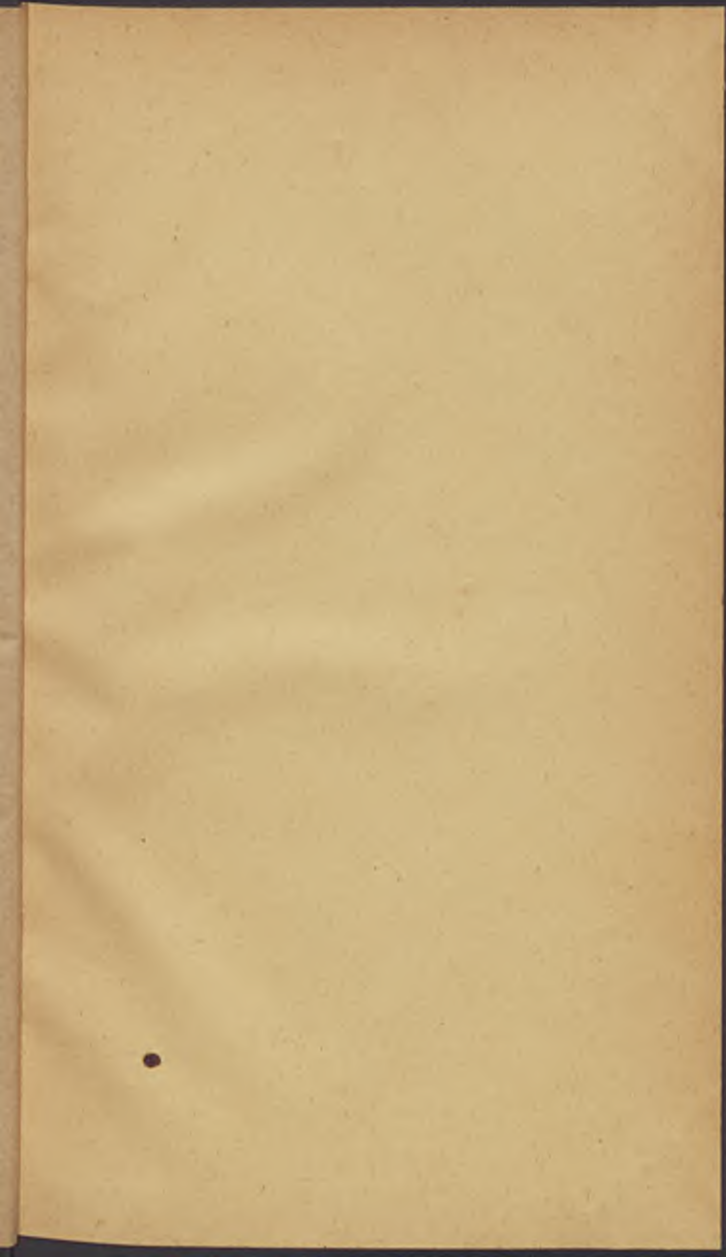

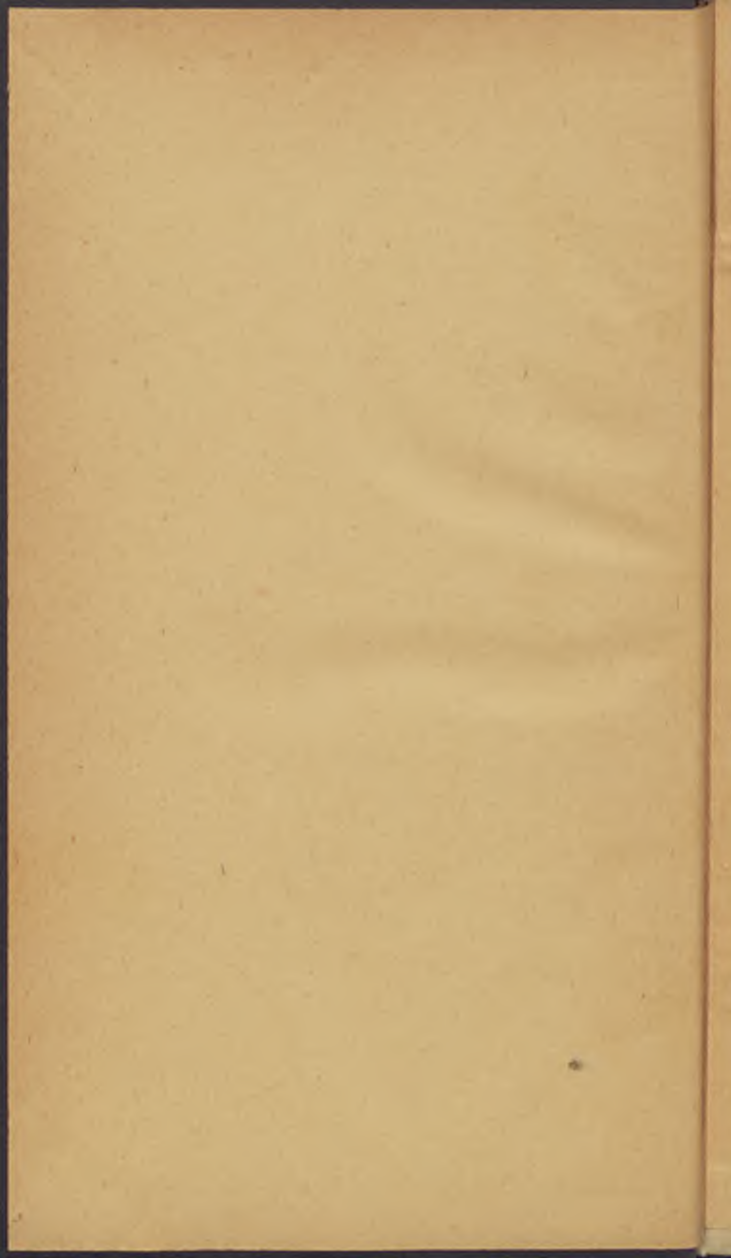

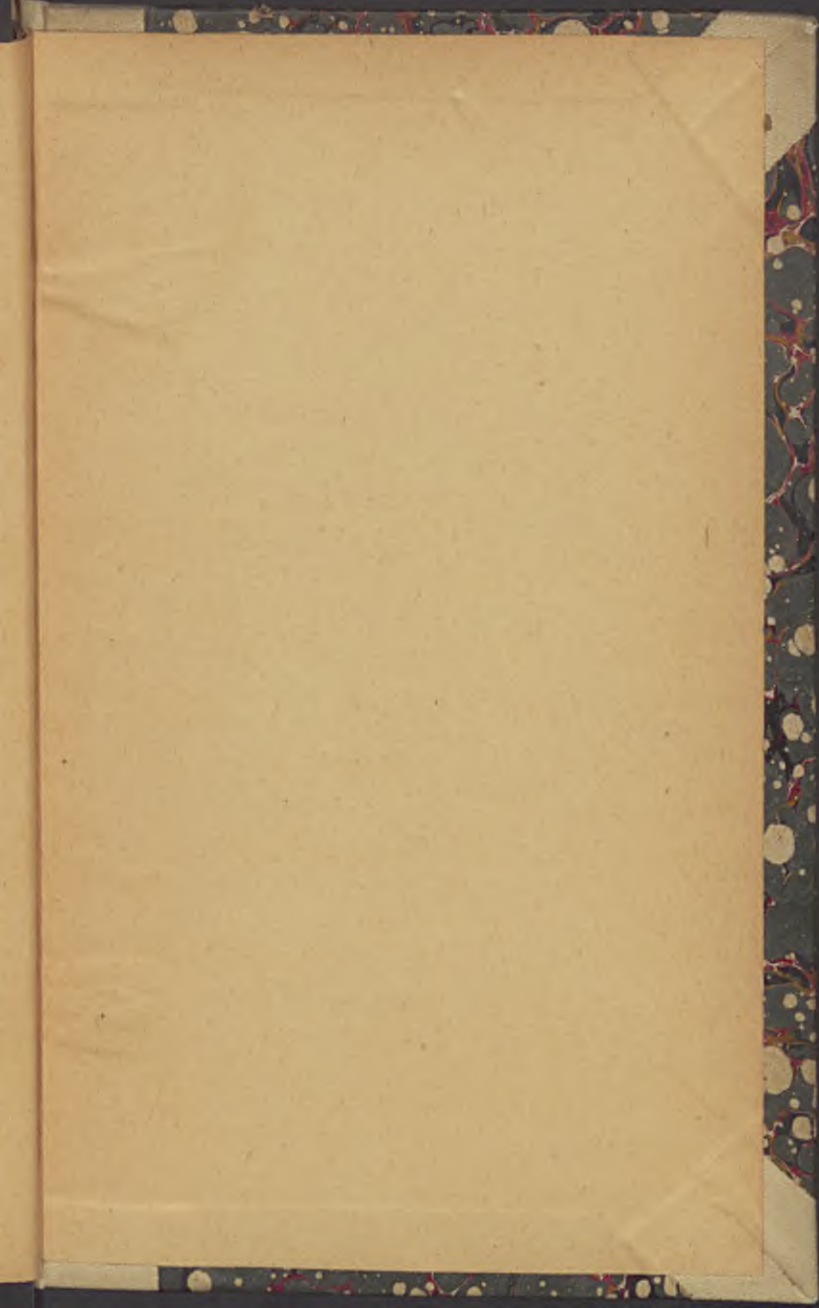

758505

